

4. Статут Тренінгового центру прокурорів України : затверджено Наказ Генерального прокурора 29 травня 2020 року № 243 <https://ptcu.gp.gov.ua/wp-content/uploads/2020/08/statut-treningovogo-czentru-prokuroriv-ukrayiny.pdf> (дата звернення 07.10.2022р.)

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ПРОКУРОРА ІЗ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Юрчишин В.М.

*професор кафедри міжнародної та кримінальної юстиції Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор
(м. Чернівці, Україна)*

Савченко В.А.

*доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Законом України № 1401-VIII від 02.06.2016 року до Конституції України Верховною Радою України було внесено зміни в частині здійснення правосуддя, які переважно стосувалися змін у судовій гілці влади [1].

Водночас були змінені й функції прокуратури. Зокрема, функція нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, ліцензії, досудове слідство була замінена на організацію та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

Отже, законодавець на конституційному рівні остаточно визначив, що процесуальне керівництво досудовим розслідуванням є самостійною функцією прокуратури, і її реалізація покладається на відповідних прокурорів [2, с.217].

КПК України чітко визначив співвідношення між прокурорським наглядом і судовим контролем у досудовому розслідуванні [3]. Вважаємо, що забезпеченню законності у досудовому розслідуванні буде сприяти взаємодія функцій прокурорського нагляду та судового контролю, за якої прокурор буде продовжувати здійснювати систематичний і безперервний нагляд за додержанням законів усіма суб'єктами досудового розслідування, а судовий контроль здійснюватиметься за окремими процесуальними діями слідчого та прокурора при наданні дозволу на їх проведення та шляхом розгляду скарг на рішення і дії чи бездіяльність органів досудового розслідування та прокурора. Очевидно, що таке співвідношення прокурорського нагляду та судового контролю у досудовому розслідуванні дозволяє забезпечувати як законне й обґрунтоване обвинувачення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, так і надійно захищати права, свободи та законні інтереси всіх суб'єктів досудового розслідування.

Особливістю прокурорської діяльності є те, що прокурор нерідко виступає ініціатором кримінального провадження. Тільки він визначає рух кримінального провадження із досудового розслідування в судове провадження, а у визначених законом випадках і закриття кримінального провадження. Він же у ході розслідування забезпечує реалізацію не лише принципу невідворотності відповідальності при вчиненні кримінального правопорушення, а й є відповідальним за порушення закону в частині дотримання прав і свобод учасників провадження, не наділених владними повноваженнями. Прокурорсько-наглядовими і судово-контрольними засобами прокурор і слідчий суддя попереджують (не допускають) необґрунтованого обмеження прав і свобод особи, тобто забезпечують законність при проведенні слідчих (розшукових) дій та при прийнятті процесуальних рішень органами досудового

розслідування [4, с.102].

Спільними їх завданнями у цій діяльності є: виявлення, попередження та припинення порушень закону; використання заходів реагування на допущені та встановлені порушення законів; відновлення порушених прав і законних інтересів учасників досудового розслідування. Для виконання зазначених спільних завдань прокурори і слідчі судді використовують притаманні кожному з них методи та засоби в межах визначеної законом компетенції і наданих їм правових повноважень [5, с. 13].

У Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи від 6 жовтня 2000 р. “Комітетам Міністрів – державам – членам про роль прокуратури в системі правосуддя” (REC (2000) 19) [6] відзначається наявність у прокурорів і суддів спільних завдань, підкреслюється тісний зв’язок між ними і взаємодоповнюючий характер їхньої діяльності. Більше того, в цьому документі зазначено, що прокурори і судді несуть спільну відповідальність за помиловість прийнятих судових рішень. Особливо це стосується тих рішень, які ґрунтуються на попередній згоді прокурора з клопотанням слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій чи прийняття процесуальних рішень. Про спільну відповідальність прокурора і суду можна говорити в разі постановлення незаконного вироку за відсутності доказів винуватості підсудного. Не випадково саме прокурор від імені держави приносить офіційне вибачення реабілітованому за завдану шкоду навіть при допущенні судової помилки.

У зв’язку з цим, спільна зацікавленість прокурора і слідчого судді у законному проведенні слідчих (розшукових) дій, прийнятті слідчих (розшукових) рішень, забезпеченні реального захисту прав і законних інтересів осіб, залучених до царини кримінального судочинства, є незаперечною. При цьому, у кожного з них має бути тверда упевненість у високій професійності партнера, переконливість у його надійності, адекватному розумінні інтересів слугування закону. Установлення правильного співвідношення між функціями

прокурорського нагляду і судового контролю у досудовому розслідуванні дозволяє прокурорам і слідчим суддям раціонально і послідовно реалізовувати спільні завдання, сприяє підвищенню ефективності кримінального провадження [7, с. 54].

Практика застосування положень КПК України буде виявляти й інші складові співвідношення прокурорського нагляду та судового контролю у досудовому розслідуванні. Завдання юридичної науки – глибоко вивчати всі ці процеси і на їхній основі поступово створювати чітку систему співвідношення прокурорсько-наглядової та судово-контрольної діяльності у досудовому розслідуванні [8, с. 77].

Відмова від прокурорської моделі контролю і перехід до судової моделі контролю за обмеженням свободи й особистої недоторканності у досудовому розслідуванні не означає заміну прокурорського нагляду судовим контролем, а є розумним поєднанням цих двох форм у системі забезпечення законності і захисту прав і свобод людини та громадянина. Принцип «подвійного контролю» означає, що прокурор, як гарант публічного інтересу, у своїй діяльності захищає особисті права суб'єктів процесу з позиції відповідності їх закону й узгодженості з інтересами суспільства і держави [9, с. 115]. Суд же, як гарант прав особистості, у своїй діяльності захищає права людини з позиції недопущення їх порушень державними органами [10, с. 337].

“Подвійність контролю” за законністю з боку прокурора і слідчого судді не означає, що вони повинні бути “скуті одним ланцюгом” у плані досягнення однакових цілей своєї діяльності у зазначеному напрямі (контролю). Інакше законодавець не передбачав би ситуації, коли при відмові слідчого судді у задоволенні клопотання слідчого, наглядаючий прокурор має право оскаржити ухвалу слідчого судді в апеляційному порядку [11, с. 459].

Висновок. Спільні дії прокурора і слідчого судді у досудовому провадженні, де переважають змагальні елементи, спрямовані на досягнення стану законності, але з різними цілями. Прокуророві, як представнику сторони обвинувачення,

законність дій і рішень органів досудового розслідування і його особисто потрібна для переконливості позиції перед судом, який вирішуватиме матеріали кримінального провадження по суті. Для слідчого судді, як представника судової гілки влади, забезпечення стану законності є важливою державною функцією, яка у досудовому провадженні здійснюється у формі судового контролю.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний процес України: академічний курс у 3 т. Т.1: Загальна частина / (В.Т. Нора, Н.Р. Бобечко, М.В.Багрій та ін.); за ред.. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора, д-ра юрид. наук, проф. В.Р. Бобечка. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 912 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 19-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2022. 1128 с.
5. Юрчишин В.М. прокурор у досудовому розслідування: сучасні теоретико-прикладні проблеми: монографія / В.М.Юрчишин. – Чернівці: Технодрук, 2016. – 300с.
6. Рекомендація REC (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя (Ухвалена Комітетом міністрів 06.10.2000 р. на 724-му засіданні заступників міністрів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/View>.
7. Корякін Р. В. Прокурорський нагляд та судовий контроль у вирішенні завдань щодо швидкого та ефективного розслідування злочинів / Р. В. Корякін, О. О. Шаргородський // Актуальні проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства й удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. –

Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Є. О. Дідоренко, 2012. – С. 52–57.

8. Юрчишин В.М.,Юрчишин Ю.В. Процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини: монографія. Чернівці : технодрук, 2021. 188 с.

9. Кримінальний процес: підручник / [О.В.Капліна, О.Г. Шило, В.М.Трофименко та ін.] ; за заг. ред.. О.В.Капліна, О.Г. Шило. – Харків: Право, 2018. – 584 с.

10. Тертишник В.М. Конституція України – Науково-практичний коментар. Київ: Алерта. 2022. 430 с.

11. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник за ред. Проф. В.Г.Гончаренка та В.А.Колесник. Київ: «ЮСТІНІАН». 2014. -573 с.